

Káin és Ábel

A bibliai testvérgyilkosság története riasztó figyelmeztetésként belerőtt a tudatunkba. Számítalan változatban folyamatosan ismétlődik is a történelemben, bizonyítva: nem csupán kitalált mítosz ez. Az embernek megvan az a félelmes lehetősége, hogy szabadságát rosszra, a másíknak vagy akár önmagának elpusztítására használja fel. Az erőszak a kezdetektől végigkíséri az emberiség életét.

A képlet azonban nem olyan egyszerű, ahogyan a Káin–Ábel történet példázza. Hányszor fordul meg a kocka: a megtámadott ártatlan nemcsak védekezik, hanem ellentámadásba megy át, az erőszakra erőszakkal válaszol, s nemegyszer le is győzi ellenfelét: ő válik gyilkossá. Ki tesz itt igazságot? A tragédiák és az igazságszolgáltatás dramaturgiája szerint az áldozat nemesedik meg: azé a végső szó, aki holtan marad a porondon. Nemcsak akkor, ha ő a véttlen áldozat, mint Ábel, hanem akkor is, ha „ő kezdte” a konfliktust, a veszekedést, a támadást, az agressziót. Káin a gyilkosok ősmintája. Napjainkban azonban akárhányszor az Ábelek válnak a Káinok gyilkosaivá, amint ezt akár csak az elmúlt hetek hazai bűnügyi krónikái illusztrálják. Az ismert mondás — „Aki kardot ragad, kard által vész el” — tovább folytatható: aki más ellen tör (gondolattal, szóval, tettel), az saját pusztulását készíti elő. Akár úgy, hogy valóban ő húzza a rövidebbet, akár úgy, hogy győz ugyan a másik fölött, de vétkessé válik a másik elpusztításában, megkárosításában.

A fékevesztett indulatok örvényében sodródunk az egyre kiszámíthatatlabb és kezelhetlenebb konfliktusok felé. Nem a szabadság felé vezető úton jár ma az emberiség, hanem a káosz felé tart. A káosz pedig rosszabb a rabságnál. A rabok — akár a börtönben, akár egy diktatúrában — megőrizhetik belső szabadságukat és emberméltóságukat. Mi tehát a szabadság? Erőfitogtatással, erőszakkal juthatnánk győzelemre a másik fölött? A Káinok — akár eredetileg is Káin-lelkűek voltak, akár Ábel-voltuk torzult káinivá — a legkevésbé sem szabad emberek: rabjai indulataiknak, gyűlöletüknek, bosszúvágyuknak, a rajtuk eluralkodott káosznak.

A 20. században a technika és a tudomány csodálatos eredményeket ért el a természet meghódításában. Hatalmasra nőtt az ember mozgásteret, szabadsága, javult életének minősége. Mindent azonban alapjaiban veszélyezteteti az, hogy egyre kevésbé ura a saját természetének, egyre inkább kiszolgáltatott műveletlen — fegyelmetlen és neveletlen — ösztöneinek. Ha a 21. századnak nem sikerül az emberi természetet (újra) meghódítania, belesodródhat a káosz örvényébe. Mégiscsak igaz: a békeesek, a szelídek a boldogok...